

restauratie integratie
mechelen

RIM

België - Belgique
P.B.
2800 Mechelen I
8/6080

RIMNieuws

Nummer 70 – 3de kwartaal 2005

Driemaandelijks tijdschrift - Afgiftekantoor Mechelen 1 -
V.U. Marc Rubben, Willem Geetsstraat 30, 2800 Mechelen

Colofon

RIMNieuws is het driemaandelijks orgaan van Restauratie Integratie Mechelen v.z.w. ("RIM").

Teksten: Frans Geys, op basis van nota's van de dienst Ruimtelijke Ordening, sectie Monumentenzorg Mechelen Opgemaakt maart 2006.

Foto's: Frans Geys

Layout: Peter Van den Bossche

Abonnementen op RIMNieuws kunnen onderschreven worden door storting van 10,00 op rekening 320-4195088-05 van Restauratie Integratie Mechelen. Indien u €20 of meer betaalt krijgt u ook vier nummers van "Land in zicht", het tijdschrift van de Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedenschoon.

Inlichtingen: RIM, p/a Marc Rubben, Willem Geetsstraat 30, 2800 Mechelen (015/347864)

Email: info@rim.be

Bezoek ook de RIM website:

<http://www.rim.be>

Wet van 08/12/92 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer: de gegevens aangaande de RIM-leden zijn opgeslagen in het bestand beheerd door RIM v.z.w., en worden slechts gebruikt voor interne administratieve doeleinden. Het ledenbestand van RIM v.z.w. wordt niet aan derden medegedeeld. Als U wil kennis nemen van de gegevens over uw persoon in ons bestand, kan dit mits eenvoudige schriftelijke aanvraag (een kopie van uw identiteitskaart insluiten) aan RIM v.z.w., Dageraad straat 45, 2800 Mechelen. Indien zou blijken dat onze bestanden onjuiste gegevens bevatten, zullen deze op uw aanvraag worden aangepast.

Intro

Ziehier het nieuwste nummer van RIMNieuws. Goed nieuws. Een aantal bekende en minder bekende gebouwen in Mechelen werd onlangs als monument beschermd.

Deze panden worden hiermee toegevoegd aan één van de rijkste verzamelingen beschermde monumenten in het land, een patrimonium waarop onze stad trots kan zijn.

Wij willen hierbij uitdrukkelijk de dienst Ruimtelijke Ordening – Sectie Monumentenzorg in de bloemetjes zetten. De mensen van “monumentenzorg” hebben sterke en goed onderbouwde dossiers opgesteld. Minister Van Mechelen verdient ook een pluim. Dat de Vlaamse minister van monumentenzorg niet meer zou beschermen, blijkt een kwakkel. Spijtig is dat één pand niet op de lijst van beschermd erfgoed is geraakt: het Comet-complex tussen Astridlaan en Auwegemvaart. De minister heeft hier door de termijn te laten verstrijken de kans gemist om een uniek geheel –met elementen uit verschillende periodes, de meest recente uit het “expo 58”- tijdperk- voor het nageslacht veilig te stellen. RIM zal niet nalaten ook voor het recente erfgoed op te komen. Maar daar verneemt U in een volgend nummer meer over.

De redactie

Augustijnenstraat 13

Het pand Augustijnenstraat 13 –vandaag een advocatenkantoor- herbergde tot 1852 een deel van het “Gesticht Cellekens”, een fusie van twee gelijkaardige instellingen, verspreid over twee vestigingen: de Augustijnenstraat en de Bergstraat. In 1854 werden beide godshuizen te bouwvallig bevonden en werden “de Cellekens” in de Minderbroedersgang opgericht.

Het gesticht in de Augustijnenstraat omvatte een klein Godshuis voor arme oude vrouwen. Een exacte stichtingsdatum is niet bekend, maar bronnen voor 1446 verwijzen al naar de instelling.

Moer- en strijkbalken, consoles en restanten van de dakconstructie duiden op een dwarshuis. Het is niet uitgesloten dat dit tot stand is gekomen door samenvoeging van twee bestaande diephuizen.

In de 18de eeuw werd het interieur van het pand verfraaid, daarvan getuigt het stucwerkplafond op de eerste etage. Later werden nog aanpassingen aangebracht aan het pand, ondermeer in de 19de eeuw.

Van de verschillende bouwfasen die het gebouw door de eeuwen heen heeft doorgemaakt, zijn authentieke elementen bewaard. Overigens wordt het pand ook beschermd als markant en beeldbepalend element in het historische straten-en parcelleringspartoon van de Mechelse binnenstad, dat in belangrijke mate werd vormgegeven door de aanwezigheid van binnenwateren, zo wordt gemotiveerd.

Begijnenstraat 19-23

In de Begijnenstraat worden de panden 19-21-23 beschermd. Begijnenstraat 19 biedt vandaag onderdak aan kunstencentrum Nona. Zoals de naam aangeeft, woonden in deze straat oorspronkelijk begijnen. Tussen de 16de en de 18de eeuw werd deze buurt een pleisterplaats voor edellieden, vaak verbonden aan de Grote Raad.

Zo'n aristocratisch woonhuis bevond zich op de huisnummers 19-21-23. Vandaag is het pand opgedeeld in drieën: het kunstencentrum en twee woonhuizen.

Talrijke sporen wijzen erop dat het gebouw –dat allicht dateert uit de 16de eeuw- een samenvoeging is van twee breedhuizen. De verbinding wordt onder meer aangetoond door een zeer zeldzame galerij met renaissance-kenmerken die van het huisnummer 19 doorloopt in de nrs. 21 en 23. De zuilen vertonen grote stilistische gelijkenissen met de zuilen op de binnenplaats van het paleis van Margaretha van Oostenrijk. Een dergelijke booggang met renaissance-kenmerken in een burgerwoning is uitzonderlijk. Alleen in Antwerpen en Brugge zijn vergelijkbare constructies te vinden. Heel wat details, zoals de gebruikte ornamenten bewijzen dat we hier te maken hebben met een woning die is geïnspireerd op het Hof van Savoie, het Hof van Busleyden en het Hof van Hoogstraten. In een latere fase (eerste helft 19de eeuw) werd o.m. eenkoetshuis met bogengalerij toegevoegd. In 1922 werd de theaterzaal ingericht in een deel van het gebouw dat deel uitmaakte van de hoedenfabriek die er tevoren was in gevestigd.

Bleekstraat 5

In 1830 richtte aartsbisschop de Méan in Mechelen een school op die jongeren moest voorbereiden op de opleiding tot priester, aan het Groot Seminarie. Die school bracht hij onder in zijn persoonlijke residentie, in de voormalige hoven van Hoogstraten en Coloma, tussen Bleekstraat en Zandpoortvest. In de loop de jaren breidde de school steeds meer uit. Tussen 1835 en 1899 werden verschillende nieuwe volumes opgetrokken. Daarvan resten er drie: de Sint-Aloysius-, de Sint-Thomas en de Sint-Michielsvleugel. Eerstgenoemde werd reeds in 2002 als monument beschermd. Nu is het de beurt aan beide andere vleugels.

De Sint-Thomasvleugel werd in 1893 ontworpen door de befaamde Antwerpse architect Frans Baeckelmans. Baeckelmans opteerde voor een eclectische stijl met sterk neo-gothische inslag. De in 1897 opgetrokken Sint-Michielsvleugel, een creatie van Hendrik Meyns, sluit qua stijl sterk aan bij het werk van Baeckelmans. Het gebouwenensemble met de gekanteelde muur ervoor biedt een zeer sterk beeld langs de Zandpoortvest.

IJzerenleen 40

Reeds in 1346 wordt het huis ‘den Rooden Schilt’ op de IJzerenleen vermeld. De kern van het huis wordt gevormd door het restant van een driekwartshuis met houten voorgevel. Van het oorspronkelijke pand zijn nog verschillende elementen bewaard. Zo vertoont de achtergevel in bak- en zandsteenstijl bijvoorbeeld sporen van kruis- en klooster-vensters.

Het pand was ooit een befaamde afspanning, waar tal van hoogwaardigheidsbekleders over de vloer kwamen en waar zelfs keizer Karel heeft vertoefd.

Het pand werd aan het eind van de 18de eeuw verbouwd: in de plaats van de houten gevel kwam een stenen exemplaar en het gebouw werd voorzien van een klokgevel (die een eeuw later op zijn beurt werd vervangen door een lijstgevel).

Keizerstraat - O.L.V. Ziekenhuis

Ook het overblijvende deel van het Onze-Lieve-Vrouwziekenhuis wordt eindelijk beschermd. De toekomst van de vleugel uit 1854-1857 is verzekerd. De gevelvlakken en de bedaking (inclusief het Mariabeeld) langs de Keizerstraat en ook het interieur van de ziekenhuiskapel vallen onder het beschermingsbesluit.

Het Mechelse Onze-Lieve-Vrouwgasthuis werd gesticht aan het einde van de 12de eeuw. Het was gevestigd bij de Dijle (aan het Pleintje).

Daar verzorgden de zusters-augustinessen tot 1857 de zieken. Het nieuwe ziekenhuis aan de Keizerstraat was grotendeels geïnspireerd op moderne ziekenhuizen in Parijs en Brussel.

De gronden waarop het werd opgetrokken hadden ooit deel uitgemaakt van het toenmalige paleis van Margaretha van York .

Van de voor zijn tijd hypermoderne instelling, blijft na het verbouwing van het ziekenhuis slechts de U-vormige vleugel langs de Keizerstraat over.

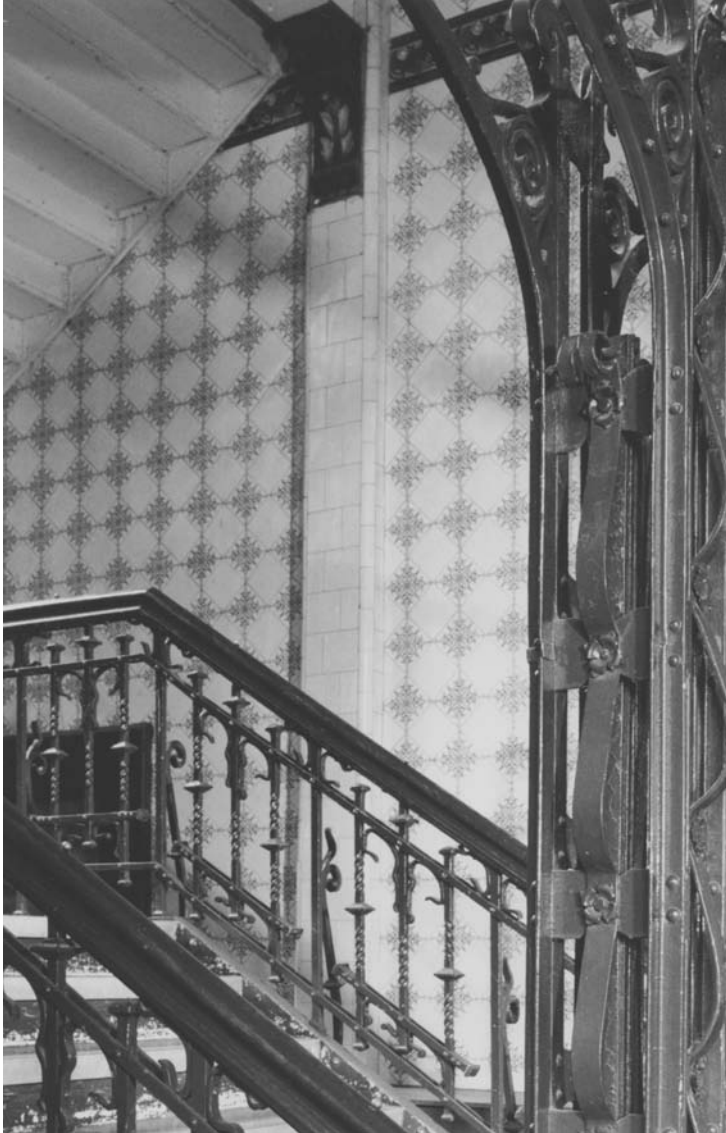
Melaan 16 - Scheppersinstituut

Ook de begin 20ste eeuwse delen van het **Scheppersinstituut** -tussen Melaan, Thaborstraat, Nieuwe Beggaerdenstraat en Arme Clarenstraat- staan op de lijst. De bescherming heeft betrekking op de gevels en daken van de westvleugel en van de zuidvleugel en op een deel van het interieur.

Kanunnik Victor Scheppers had medio 19de eeuw het klooster van Thabor –op de hoek van Melaan en Thaborstraat- gekocht. Later volgde –met het oog op de uitbreiding van de school die hij had opgericht- de aankoop van naburige terreinen en gebouwen. Het Scheppersinstituut zou in de loop van de volgende decennia gevoelig uitbreiden.

De westelijke vleugel van de school werd ontworpen door architect Pieter Rooms. Het vrij sobere baksteenvolume op L-vormig plan telt 3 bouwlagen. Het gebouw (de bouwaanvraag is gedateerd 1901) komt bepaald indrukwekkend over. Dat ligt niet alleen aan zijn afmetingen, maar wellicht ook aan het ritme van het grote aantal verticale ramen in de gevel.

Achter de strakke façade gaat op de gelijkvloerse verdieping een unieke feestzaal annex ontspanningsruimte voor de interne leerlingen schuil. De zaal is een eigenzinnige combinatie van neoklassieke en art nouveau-getinte elementen. De raamomlijstingen, de deuromlijsting van de hoofdtoegang,

de pilasters en plafonds dragen een neoklassieke stempel. Er werd ook uitvoerig gebruik gemaakt van stucwerk. In fel contrast met die traditionele elementen staan de imposante balkons, uitgevoerd in ijzer en voorzien van motieven in art-nouveau-stijl. Ook de lambrisering, keramische tegels van Villeroy en Boch, zijn pure art nouveau.

Kort na de bouw van westelijke vleugel volgde een uitbreiding van de zuidelijke vleugel. De vormentaal van de vleugel uit 1901 werd hernomen, wat het vroeg 20ste eeuwse deel van het schoolgebouw, ondanks detailverschillen, een stijleenheid bezorgt. De zuidelijke vleugel domineert met zijn 15 traveeën de smalle Thaborstraat. De gevel is vanuit deze hoek wel boeiend.

Ook het interieur van de zuidelijke vleugel is uitermate belangwekkend. De traphal biedt –net zoals de feestzaal in de westelijke vleugel- een combinatie van progressieve (art nouveau getinte) elementen en conservatieve stijlinvloeden. De hekken die de trap moesten afsluiten zijn duidelijke voorbeelden van art nouveau.

Milsenstraat 6

Het pand Milsenstraat 6 is een schoolvoorbeeld van een bescheiden 18de eeuwse woning in de Mechelse binnenstad. Achter de recente aanpassingen gaan heel wat originele elementen schuil. Dergelijke bescheiden 18de eeuwse panden zijn eerder schaars in Mechelen.

Sint Jansstraat 9

Het pand Sint-Jansstraat 9 is een goed voorbeeld van de aanpassing van een middeleeuwse woonkern tot een statig burgerhuis (gedateerd aanvang 19de eeuw). Talrijke sporen (balkroosteringsen, dakconstructie) uit de middeleeuwse bouwfase zijn bewaard. De statige vorgevel, de wenteltrap, schouwmantels, deuren en deuromlijstingen op het gelijkvloers zijn dan weer getuigen van de toestand in de 19de eeuw. Opmerkelijk en vrij uniek zijn de bewaarde laat 18de-eeuwse of vroeg 19de-eeuwse wandschilderingen op de eerste verdieping.

Technische Scholen Mechelen

Ook twee vleugels van de Technische Scholen Mechelen (aan het Jef Denijnplein) worden beschermd: de art déco-getinte mechanica-vleugel en het modernistische gebouw waarin de klassen voor hout- en metaalbewerking zijn ondergebracht.

Ook een deel van het interieur van het directiegebouw uit 1948, nl. de “Eiken zaal” staat op de lijst.

De TSM is ontstaan uit de St. Lambertusschool (opgericht in 1903), een vakschool voor meubelmakers. Er was steeds meer behoefte aan geschoold personeel in verschillende nijverheidstakken, zoals de metaalbewerking. Mechelen speelde als spoorwegstad op dat vlak tenslotte een belangrijke rol.

De school breidde gestaag uit en in de jaren ‘30 werd een vleugel voor hout- en metaalbewerking opgetrokken, een streng geometrisch gebouw met twee opvallende achthoekige traptorens met art déco-inslag.

De vleugel voor mechanica dateert uit de periode na WO2 en is een laat voorbeeld van modernistische architectuur.

Ook de “Eiken zaal” in het directiegebouw wordt beschermd. De zaal is merkwaardig door de houten wandbekleding in art déco-stijl. (geometrische figuren en bloem- en diermotieven). De kamerhoge lambrisering werd ontworpen door Ferdinand Wijnants n.a.v. een tentoonstelling van het beroepsonderwijs in 1930 in Antwerpen. Na de tentoonstelling werden de panelen gebruikt in een op maat van de panelen ontworpen zaal in het directiegebouw.

Veemarkt 4 I

Ook het huidige Instituut voor Kunstambachten aan de Veemarkt wordt beschermd. Het neoclassicistische pand werd in 1865 gebouwd om er de eerste gemeentelijke lagere meisjesschool onder te brengen. Het gebouw bevat een fraai interieur met ondermeer rijkelijk uitgewerkte stukwerkplafonds, rozetten, muurbekleding in marmerimitatie. Een mooi voorbeeld van 19de eeuwse neoclassicistische inrichting. De inkomhal toont voor die tijd moderne constructiewijzen, zoals het gebruik van de ijzeren I-profielen (rustend op consoles) bij de opbouw van het plafond van inkomhal. Het pand, in L-vorm, is gebouwd op (een deel van) de gronden van het voormalig klooster van de geschoeide karmelieten, een locatie met een rijke geschiedenis die een aanvang neemt in 1303, wanneer de karmelieten-orde zich vestigt tussen Biest en Varkensstraat. Precies vijf eeuwen lang worden hier –afhankelijk van het politieke klimaat- religieuze gebouwen opgetrokken en weer gesloopt, verbouwd, tot in 1804 tabula rasa wordt gemaakt en de terreinen als bouwgrond worden verkocht. Die vroegere bebouwing heeft sporen nagelaten.

De meisjesschool is allicht een ontwerp van stadsarchitect Victor Louckx., de man die ook tekende voor de stadsfeestzaal aan de F; de Mérodestraat, die aanvankelijk deel uitmaakte van de school.

Voochtstraat 2

De orde van de cellezusters hield zich vooral bezig met het verzorgen van zieken, voornamelijk pestlijders. In 1801 werd na onteigening door de Franse bezetter hun klooster aan de Lange Heergracht bijna volledig gesloopt.

In 1804 kochten ze een groot woonhuis met een uitgestrekte tuin in de Voochtstraat. Twintig jaar later verwierven ze ook het aangrenzende hoekpand. Op dit terrein bouwden ze een kloosterkapel.

De gevelarchitectuur van de kloostervleugel en het oorspronkelijke ontwerp van de kapel zijn zeldzame voorbeelden van religieuze bouwkunst volgens de richtlijnen van Willem I: sobere burgerhuisarchitectuur met lijstgevels en rechthoekige vensteropeningen.

Het voormalige zwartzustersklooster is in de eerste plaats belangrijk omwille van de integratie van het historische woonhuis van de familie Van Bors in het geheel. Dit woonhuis is een van de weinige, grotendeels behouden residenties van leden van de Grote Raad, die veelal in deze omgeving – dicht bij het paleis van Margaretha van Oostenrijk – resideerden. Tal van authentieke elementen van het stadspaleis zijn in het gewezen klooster bewaard.

Inhoudstafel RIMNieuws 70

Intro	3
Augustijnenstraat 13	5
Begijnenstraat 19-23	7
Bleekstraat 5	9
IJzerenleen 40	11
Keizerstraat - O.L.V. Ziekenhuis	12
Melaan 16 - Scheppersinstituut	13
Milsenstraat 6	16
Sint Jansstraat 9	17
Technische Scholen Mechelen	19
Veemarkt 41	21
Voochtstraat 2	23

Doelstellingen RIM v.z.w.

RIM v.z.w. (Restauratie Integratie Mechelen) is een vereniging die bekommerd is om de toestand van het Mechels roerend en onroerend cultureel erfgoed.

Omdat zij vindt dat dit erfgoed niet altijd juist gewaardeerd wordt, moet er iets gedaan worden om de situatie te verbeteren.

RIM v.z.w. zal vooral aandacht hebben voor het architecturale en stedenbouwkundige patrimonium in groot Mechelen zonder daarom ander cultureel erfgoed uit te sluiten.

RIM v.z.w. wil sensibiliseren om waardevolle oude panden in stand te houden, te restaureren en te integreren. Integreren betekent ervoor zorgen dat een oud gebouw weer nuttig gebruikt wordt, weer meespeelt in de omgeving en zichzelf zo beschermt tegen verwaarlozing.

RIM v.z.w. wil niet gaan werken naast bestaande organisaties en initiatieven: het wil veeleer een gespreksforum worden, een uitwisselingsplatform bieden. Dit is absoluut nodig wil er een geloofwaardige en gecoördineerde aanpak komen.

RIM v.z.w. wil zowel het grote publiek sensibiliseren als de eigenaars van waardevolle gebouwen en de overheid. Concreet wil zij het grote publiek benaderen met een regelmatig verschijnende nieuwsbrief. Er worden contacten gezocht met eigenaars, overheid en geïnteresseerde organisaties.